

Sifte Allah, sonra sen...

Doç. Dr. Mustafa Bilici

1965 yılında doğdu. İlk ve ortaokulu Adana'da tamamladı. 1990 yılında Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olarak hekim oldu. 1995 yılında Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde psikiyatri uzmanı oldu. 2000 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde psikiyatri doçenti oldu. 2003-2005 yılları arasında İstanbul Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde çalıştı. 2005'te Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne, eğitim hastanesine dönüşüm amacıyla kurucu başhekim olarak atandı. Halen aynı görevini sürdürüyor. Biyolojik psikiyatri alanında çalışan Dr. Bilici'nin çeşitli bilimsel dergilerde yayımlanmış 40 civarında makalesi bulunuyor. Bilici evli ve 2 çocuk babasıdır.

İnsanlar arasındaki karşılıklı iyi niyete dayalı ilişkilerde "mistik" bir taraf olduğuna inanmışımdır. Bu mistik yön sayesinde ilişkinin neticesinde karşılıklı huzur duygusunun oluştuğunu düşünürüm. Bahsettiğim türdeki insan ilişkisine en iyi örnek hasta-hekim ilişkileridir. Bu ilişkideki mistik yanın diğer insan ilişkilerinden nispeten daha kuvvetli olduğunu düşünüyorum. Hasta-hekim ilişkileri içinde bana göre mistik yönün en yoğun yaşandığı ilişki psikiyatr-hasta ilişkisidir. Bu çıkarsamadan tüm insan ilişkilerinde en yoğun mistik yaşantının psikiyatr-hasta ilişkisinde yaşandığını iddiaya kalkışmadığımı vurgulamama gerek yok sanırım. Zira anne-bebek, şeyh-mürit, aşık-maşuk gibi pek çok ilişkide mistik boyut psikiyatr-hasta ilişkisinden çok daha yoğun yaşanmaktadır. Lakin konuyu dağıtmamak için bu yazıda genelde hasta-hekim ilişkisindeki mistik yönü tartışacağım.

Sanırım hastayı; dara düşen, yardım iste-

yen ve bir an evvel iyileşmeyi düşleyen bir insan olarak tasvir edebiliriz. Dolayısıyla hastanın genellikle içinde bulunduğu kötü durumdan sıyrılmak için her türlü fedakarlıkta bulunmaya hazır olduğunu söyleyebiliriz. Bu yönüyle hasta "himmete fazlasıyla muhtaç" bir konumdadır.

Hekim ise veren, şifa dağıtan ve sıkıntıyı gideren bir statüde bulunduğu için sahip olduğu özellikleri hem işe teminine hem de birine yardımcı olmanın getirdiği huzuru pekiştirmeye tahvil etmektedir. Bu yönüyle hekim mütevazı bir "omnipotent" (her şeye gücü yeten) konumundadır.

Bir tarafta himmete fazlasıyla muhtaç, diğer tarafta da omnipotent biri olunca aradaki ilişki ister istemez mistik bir karakter kazanıyor. Teşbihte hata olmazsa bu yönü ile hasta-hekim ilişkisi "tanrı-kul" ilişkisine benzetilebilir. Bilindiği gibi Tanrı en büyük omnipotenttir (Kâdir-i Mutlak), kul ise en büyük muhtaç. Kul, Tanrıdan bir şey murat eder-

ken kalbinde ümit, merak ve arzuyla harmanlanmış duygular belirir. Bu duygular eğer istediği gerçekleşirse tarifi mümkün olmayan bir tazim duygusuna dönüşür. Çünkü Tanrı kulun istediğini karşılıksız olarak ona bahşetmiştir. Burada tazim duygusunun oluşmasıyla "karşılıksız verme" arasındaki irtibata hassaten dikkatinizi çekmek istiyorum. Zira birazdan tartışacağımız gibi araya "karşılıklılık" ilkesi girince bu mistik boyutun hızla buharlaştığını göreceğiz. Bilindiği gibi kulun ibadet etmesi ya da etmemesi hiçbir zaman Tanrının omnipotansında bir değişikliğe yol açmaz. Dolayısıyla ibadet sadece kulun kendisini daha iyi hissetmesine ve Tanrıdan bir şey istemeye yüzü olmasına hizmet eder. Zaten Tanrının hiçbir şeye ihtiyacı olmaksızın (müstağni) kuluna vermesi Tanrı kul ilişkisindeki mistisizmin kaynağını teşkil eder.

Girizgahı bu kadar uzun tutmamın sebebi var: Eğer hasta-hekim ilişkisinde

de yukarda bahsettiğim “karşılıklık” ilkesi ne kadar çok ihmal edilirse arada yaşanan mistik bağın yoğunluğu o kadar kuvvetli olacaktır. Yani demem o ki sağlık politikaları mümkün olduğu kadar bu karşılıklık durumunu paranteze almaya matuf olmalıdır. “Tam Gün Yasası” ile karşılıklık ilkesinin önüne geçilmesinin hedeflenmesi, aslında hastayla hekim arasında sönme noktasında gelen mistik bağı yeniden tutuşturabilir.

Yoğun sancılar çeken ve bu yüzden geceleri uyuyamayan bir adam, içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtulmak için kendini can havli ile bir hekimin yanına attığında, daha tedavi başlamadan bazı yakınmaların düzeldiğini hissedilebilir. Hekimin hastaya karşı müşfik yaklaşımı ve hastayla ilgilenmesi neticesinde hastanın derdi daha tedavi tam manasıyla başlamadan büyük oranda düzelmeye başlar. Muayene nihayete erip hekimin kalemi eline alması ve reçeteyi yazması ile düzelme süreci en ivmeli hale gelir. Hasta büyük bir dikkatle hekimin yüzüne, kalem tutan eline bakar ve kalemin reçete kâğıdı üzerindeki hareketinden çıkan çiziktirme sesleri ile mest olur. Aslında bu noktada iş bitmiştir, yazılan ilaçlar tedavide sadece rötuş mahiyetindedir. Hastayı daha ilaç kullanmadan iyileştirmeye başlayan güç işte aradaki bu mistik ilişkiyi kaynaklanır.

Fakat işler her zaman bu kadar iyi seyretmez. Zira taraflar arasında mistik bir rabitanın söz konusu olduğu ilişkiler tabiatları gereği kötüye kullanma potansiyellerini de bünyelerinde taşır. Bu nedenle hasta-hekim ilişkisi de kötüye kullanılma riski taşımaktadır. Bu risk sadece hekimin hastayı kullanması şeklinde olmaz; çoğu zaman karşılıklıdır. Eğer hekim, hastanın içine düştüğü sıkıntılı durumdan faydalanma saikiyle hak ettiğinden fazlasını hastasından koparmaya kalkarsa aradaki mistik bağ kötüye kullanılmış olur. Bu saikle söylenmiş ve hekimler arasında dolaşan en ‘veciz’ söz “hasta yatağında becerilir” şeklindedir. İyi niyetli düşünülürken bu sözden kastedilen muradın hasta için yapılması gereken tüm tetkik ve tedavi planının hasta klinikte yatarken tamamlanması olduğu söylenebilir. Lakin birçok hekim hastadan beklentilerin taburculuk sonrasına ertelenmesi durumunda karşılanmayacağı acı tecrübesiyle bu vecize arasında sıkı bir bağlantı olduğunu düşünür. Zira deyim yerindeyse kuş kafesten uçup gitmiştir. “Hikmet” fukarası doktorlar ki ben onlara hekim diyemiyorum, hastanın müşkül durumunu kolaylıkla ranta tahvil edebilmektedirler. Her gün medyada hekim tarafından sömürülmüş, lüzumsuz ameliyat edilmiş, hor görülmüş, kakılmış hastaların afişe edilmesi hikmetsizlikle ya-

kindan ilişkilidir. Hikmetsiz doktor hastayı sadece yolunacak bir “müşteri” olarak görme eğilimindedir. Bu tür doktorlar her an hastanın kendilerini aldatıp gideceklerini düşünürler.

Hastanın içinde bulunduğu müşkül durumdan faydalanma saiki, hasta-hekim ilişkisindeki mistik boyut yerine somut kazanç beklentisinin ikame edilmesinden güç bulur. Hekimin şifa dağıtma arzusu geçim derdiyle gölgelendiğinde, zaten somut kazanca teşne olan insan ruhu sapıtma temayülü göstermektedir. Kapitalist politikalar hastayı müşteri konumuna, hekim de bilgi ve becerisini satan tüccara tahvil etmekle aradaki mistik ilişkinin köküne kibrit suyu sıkılmaktadır. Bu saatten sonra kapitalist politikaların iğdiş ettiği hasta-hekim ilişkisindeki mistik boyutun tek kurtarıcısı hekim namerde muhtaç etmeyecek geçim garantisidir. Bu vesileyle “Tam Gün Yasası”nın işlerliğini sağlayacak yegâne şartın namerde muhtaç olmayacak geçim garantisi olduğunu hatırlatalım.

Hekimin mistik ilişkiyi kötüye kullanma ihtimali olduğu gibi hastanın da bu ilişkiyi suistimal etme riski vardır. Bu suistimal, ilişkinin “ambivalan” özelliğinden kaynaklanır. Hasta hekim gözünde aşırı yücelterek onu neredeyse bir tanrı konumuna getirmekle aslında suistimal süreci başlatmış olur. Hasta her vesile ile hekimin omnipotan arzusunu tahrik ederek bu yüceleştirme sürecini pekiştirir. Eğer hekim tedavi süreciyle hastasını sağlığına kavuşturmaya vesile olursa hasta hekim zirveye yerleştirir. Herkese onu tavsiye eder; ne kadar büyük bir hekim olduğunu önüne gelebilecek anlatır durur. Lakin işler ters giderse, tedavi amacına ulaşmazsa, yahut bir komplikasyon gelişirse işte o zaman hekimin yandıgının resmidir. Zirveye yerleştirilen hekim birden yerlere indirilir ve herkese o hekimin ne kadar kötü biri olduğu anlatılır durulur.

Gerek hastanın, gerekse hekimin kurdukları ilişkinin tuzaklarına düşmemesinin bir yolu var. Bilinçli hasta, ilişkinin mistik yönünün kötüye kullanılma riskini hesaba katarak çoğu kez hekimin karşısına geldiğinde ona “sifte Allah, sonra sen” der. Bu söz ya da daha doğru deyimle bu “kelâm-ı kibar”, bünyesinde taşıdığı iki hususiyet nedeniyle hekim meşru sınırlarda kalmaya zorlar. Bu hususiyetlerden ilki, hekimin kendini aşırı beğenmesini ve şifa denen sonucun kendisinden kaynaklanmadığını yani “şafi” olmadığını hatırlamasına yarar. Hasta “sifte Allah” derken lisan-ı hal ile hekime, “Senden büyük ve önce Şafi Allah var, sakın kendini onun yerine koyma, haddini bil, sen yapman gerekeni yap ve neticeyi O’na havale et.” demektir. Hasta hekime “sonra sen” derken

Hekimin şifa dağıtma arzusu geçim derdiyle gölgelendiğinde, zaten somut kazanca teşne olan insan ruhu sapıtma temayülü göstermektedir. Kapitalist politikalar hastayı müşteri konumuna, hekim de bilgi ve becerisini satan tüccara tahvil etmekle aradaki mistik ilişkinin köküne kibrit suyu sıkılmaktadır. Bu saatten sonra hasta-hekim ilişkisindeki mistik boyutun tek kurtarıcısı, hekim namerde muhtaç etmeyecek geçim garantisidir. Bu vesileyle “Tam Gün Yasası”nın işlerliğini sağlayacak yegâne şartın namerde muhtaç olmayacak geçim garantisi olduğunu hatırlatalım.

ise, “Evet her şeyin başı Allah ama ben Allah’ın benim için ne murat ettiğini yani iyileşmemin mi yoksa hasta kalmamın mı benim için daha hayırlı olacağını bilemem. O nedenle aciz bir kul olarak yapmam gerekeni yani tedavi arayışını gerçekleştiriyorum. Sen de benim bu girişime katkı sağla.” demektir. Hikmet sahibi hekim mesleğinin gereğini eksiksiz yapmanın ötesinde, haddini bilip işini bitirdikten sonra hastaya “Allah şifanı versin” der. Böylece hekim de lisan-ı hâliyle “Nasıl sen elinden geleni yapıp bana geldiyse ben de elimden geleni senin için yaptım ve neticeyi Allah’a havale ettim.” der.

İki yanı keskin bir bıçak olan hasta-hekim ilişkisi iyi yönde gelişirse hastanın hekime minnet duygusu ömür boyu sürer; aynı şekilde hasta hekimden zulüm görürse hastanın üzüntüsü öylesine fazla olur ki hasta her anında hekime hiçbir şey yapamazsa buğzedip durur. Hikmet sahibi bir hekime bilinçli bir hasta ne kadar çok yakışıyor...